

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบัน การศึกษาและการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ไทยในเชิงรัฐศาสตร์นั้นไม่ค่อยปรากฏให้เห็นมากนักในเชิงวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเด็นต่างๆ ทางการเมืองการปกครองนั้นมีความหลากหลาย เปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็วและสามารถติดตามเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ผ่านสื่อได้ด้วยกันหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือแม้แต่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่เราสัมผัสกับวิถีชีวิตของคนในยุคสมัยนี้ได้อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ได้ให้ความสนใจกับความทันสมัยของข้อมูลข่าวสารจากทุกมุมโลกในเชิงวิชาการมากกว่าที่จะสนใจเหตุการณ์ในอดีต หรือแนวคิดทางการเมืองและการปกครองในอดีตเช่นที่เคยเป็นมา อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของเหตุการณ์ในอดีตต่างๆ นั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ไม่น้อย ด้วยเหตุที่ว่าผลลัพธ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์ทั้งหลายในอดีตอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ การเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันจึงเป็นเช่นเดียวกับเหตุการณ์ในปัจจุบันอื่นๆ อีกมากมาย นั่นคือ มีต้นกำเนิดมาจากเหตุการณ์ในอดีตแทบทั้งสิ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาของแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 กับแนวความคิดของผู้นำทางการเมืองในแต่ละยุคสมัยว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงไร อย่างไร และเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น โดยอาศัยวิธีการในการหาความรู้ด้วยการตีความด้วยบท (Text) ซึ่งในที่นี้หมายถึง “แบบเรียน” อย่างรอบด้านรัดกุมตามแนวทางของ Hermeneutics ที่เน้นการศึกษาโดยการพิจารณาถึง “บริบท” (Context) ต่างๆ ในอดีต ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างละเอียด รวมไปถึงวาทกรรมทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยได้อย่างเด่นชัด

ทั้งนี้ ในบทที่ 2 จะเป็นการอธิบาย **แนวคิดและทฤษฎี** ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทางการศึกษาในแนวทางแบบรัฐศาสตร์ที่ถูกใช้เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึงปี พ.ศ. 2516 เป็นสำคัญ โดยจะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อหลักด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. **ทฤษฎีที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์** ซึ่งจะเป็นการอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐานซึ่งใช้ประกอบในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาของ

แบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และระบอบประชาธิปไตย อันเป็นหัวใจของวิทยานิพนธ์นี้

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 โดยนักวิชาการหลายๆ ท่าน ดังเช่น
 - 2.1 สำนักคิดจารีต
 - 2.2 สำนักคิดตะวันตก
 - 2.3 การตีความความหมาย (Hermeneutics)

แนวคิดและทฤษฎี

การค้นคว้าเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครองของสยาม เมื่อปี พ.ศ. 2475 นั้นไม่ใช่แนวคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ในทางกลับกันมีผู้สนใจให้ความคิดเห็น วิจัย วิเคราะห์ และเล่าเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้อยู่แล้วเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในความคิดเห็นอันหลากหลายนั้น บ้างก็มีความลงรอยสอดคล้องต้องกัน บ้างก็มีความไม่ลงตัวขัดแย้งซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ว่าคุณจะรู้ใครแน่ ที่เป็นความจริงแท้ที่สุดในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แห่งนี้

นับเวลาผ่านมาเป็นเวลา 70 กว่าปี ความจริงอันกระจ่างชัดในประเด็นดังกล่าวก็ยังคงมีเงื่อนไขให้ค้นหากันไปว่า เหตุการณ์ซึ่งมีความสำคัญต่อระบอบการเมืองการปกครองของประเทศสยามในครั้งนั้นได้ส่งผลต่อเนื้อหาทางการศึกษาของประเทศสยามมากน้อยเพียงไร และ “ความจริง” ที่ถูกอ้างไว้ในแบบเรียนนั้นมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนต่อชนกลุ่มใด หรือให้ความชอบธรรมแก่ใครเป็นหลัก วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไม่ได้มีแนวความคิดในการสร้างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ หรือทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 ที่มีเนื้อหาแตกต่างกันออกไปจากองค์ความรู้อื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การวิจัยให้หัวข้อดังกล่าวนี้ มีความประสงค์อย่างยิ่งที่จะตรวจสอบเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของไทยซึ่งถูกบรรจุอยู่ในแบบเรียนที่เป็นทางการอยู่แล้วว่า “มีการผันแปรไปตามบริบทของสังคม และเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของกลุ่มชนชั้นนำ” หรือไม่ อย่างไร เท่านั้น

การวิจัยในรายละเอียดปลีกย่อยของเนื้อหาประวัติศาสตร์เช่นนี้อาจจะถูกมองได้ว่าเป็นเรื่องปลีกย่อยและไม่มีความสำคัญ แต่หากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า ความปลีกย่อยนี้เองที่มีความสลับซับซ้อน และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์นั้นไม่ได้เกิดจากเหตุการณ์เพียงเหตุการณ์เดียว แต่เกิดจากเหตุการณ์เล็กๆ หลาย

เหตุการณ์ที่ร่วมกันเข้าเป็นชนวนให้เกิดเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่ ยากแก่การสืบเสาะ ค้นหา และทำความเข้าใจ ดังเช่น คำกล่าวของนิธิ เอียวศรีวงศ์ นักประวัติศาสตร์ ที่ว่า

“ไม่แต่เพียงนักประวัติศาสตร์ไม่รู้ “เรื่อง” จริงของอดีตเท่านั้น แต่ในอดีตที่จริงนั้น ไม่มี “เรื่อง” ให้รู้ด้วยซ้ำ มีแต่เหตุการณ์เป็นหมิ่นเป็นแสนเหตุการณ์เกิดขึ้น เหตุการณ์เหล่านี้ไม่มีเรื่องผูกเข้าหากันแต่อย่างใดทั้งสิ้น แต่วิธีรับรู้ของมนุษย์นั้น ไม่สามารถ “รู้” อะไรที่ไม่ถูกผูกเข้าหากันจนเป็น “เรื่อง” ได้ จึงต้องประมวล และเลือกสรรเหตุการณ์เหล่านั้นมา สร้าง ให้เป็นเรื่องขึ้นมาเรื่องหนึ่ง นักประวัติศาสตร์มีหน้าที่ สร้าง เรื่องขึ้นมา”¹

ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า แบบเรียนที่บรรจุเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่แบบประชาธิปไตย และระบอบรัฐธรรมนูญในปี 2475 นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น โดยสิ่งนั้นสามารถผันแปรไปตามบริบททางสังคม และกลุ่มชนชั้นนำ หรือผู้ปกครองในสมัยต่างๆ ได้นั่นเอง

1. ทฤษฎีที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์

ทั้งนี้เนื่องจากมีพื้นฐานทางความคิดไปในแนวทางดังกล่าวแล้วข้างต้น งานวิจัยฉบับนี้จึงได้ใช้หลักทฤษฎี และวิธีการวิจัยในแบบการตีความทางการเมือง (Political Interpretation) ที่เน้นปรัชญาของการทำความเข้าใจ (Understanding) โดยการตีความตัวบท (Text) เป็นแนวความคิดหลักในการวิเคราะห์เนื้อหาของแบบเรียนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบอบรัฐธรรมนูญ และเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี 2475 ซึ่งมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างมีอาจปฏิเสธได้

อย่างไรก็ตาม หลักการของการตีความทางการเมืองเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอในการวิเคราะห์เนื้อหาของแบบเรียนได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงมีการนำเอาทฤษฎีอื่นๆ ดังเช่น การอธิบายในเชิงการทำหน้าที่ หรือการรักษาระบบ การอธิบายในเชิงการกล่อมเกลாத่างสังคม และการเมือง ใช้ประกอบเพื่อเสริมการวิเคราะห์เนื้อหาของแบบเรียน วาทกรรม และบริบททางสังคมในอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยในหัวข้อเรื่อง การให้ความหมายทางการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการให้การยอมรับ นี้

¹นิธิ เอียวศรีวงศ์, นิธิ เอียวศรีวงศ์ ว่าด้วย การเมืองของประวัติศาสตร์ และความทรงจำ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2545), หน้า 3-4.

เป็นไปอย่างรัดกุม และสามารถสะท้อนให้เห็นเงื่อนไขในการแต่งแบบเรียนที่เป็นทางการได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเพื่อเป็นการปูพื้นฐานแนวความคิดสำหรับเนื้อหาที่จะปรากฏในลำดับต่อไป จึงจะต้องทำความเข้าใจในทฤษฎีต่างๆ ดังกล่าวไปแล้วข้างต้น ดังต่อไปนี้

2. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานเขียนชิ้นแรกๆ ที่มีคำแนะนำเสนอเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 ในประเด็นเชิงวาทกรรมอย่างเด่นชัดนั้น เห็นจะเป็นงานเขียนของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เรื่อง การปฏิวัติสยาม 2475 และ ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475 เมื่อปี พ.ศ. 2533

ทั้งนี้ ก่อนหน้านั้น นักเขียนส่วนใหญ่มักเขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในเชิงลำดับเหตุการณ์ทางการเมือง หรือข้อคิดเห็นอันแสดงจุดยืนที่ว่า ผู้ใด คือ ผู้ที่เปลี่ยนแปลงการปกครองทางการเมืองที่แท้จริงระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับคณะราษฎร รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์ว่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันได้แก่ “คณะเจ้า” และ “คณะผู้ก่อการ” เป็นผู้กระทำผิด หรือกระทำถูกที่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 เพียงด้านเดียว โดยมีแนวคิด 2 กระแสที่ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เรียกว่า สำนักคิดแบบจารีต และสำนักคิดตะวันตก

2.1 สำนักคิดจารีต

สำนักคิดแบบจารีตนั้น เป็นวาทกรรมการเมืองที่ว่าด้วยเรื่อง-“ประชาธิปไตยของสยาม” เป็นชุดแรกซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 โดยกลุ่มนักคิดสายราชวงศ์และขุนนางรุ่นแรกที่ได้รับอิทธิพลความคิดตะวันตก และพัฒนาอย่างเป็นปึกแผ่นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 จนถึงปี พ.ศ. 2475 โดยภาพรวม สำนักคิดแบบจารีตมีแนวโน้มที่จะให้ความชอบธรรมกับการปกครองในระบอบกษัตริย์ค่อนข้างมาก ด้วยความคิดที่ว่า พระมหากษัตริย์นั้นทรงเป็น “เอนกนิกร สโมสรสมมติ” ซึ่งเน้นให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ของไทยทรงขึ้นครองราชย์ด้วยความเห็นชอบของราษฎรและชุมชนทางการเมือง ราษฎรทุกคนต่างเท่าเทียมกันภายใต้การปกครองขององค์พระมหากษัตริย์ ดังนั้นคำว่า “เอนกนิกร สโมสรสมมติ” จึงมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ระบอบประชาธิปไตย”

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ยังชี้ให้เห็นอีกด้านหนึ่งว่า หลักการเรื่อง “เอนกนิกรสโมสรรสมมติ” ซึ่งได้รับการตีความใหม่โดยหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร และนักคิดคนอื่นๆ ของสำนักประเพณีที่กล่าวว่า มีค่าเท่ากับ “ระบอบประชาธิปไตย” นั้น ได้รับการยืนยันอย่างหนักแน่นโดย หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ด้วยการชี้ให้เห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยของไทยนั้นมีมานานแล้ว นับตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ทรงมีแนวพระราชดำริอยู่ในทางโน้มเอียงเป็น “นักประชาธิปไตย” เป็นส่วนใหญ่ และเมื่อไม่นานมานี้ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักคิดคนสำคัญ ก็กล่าวยืนยันในประเด็นเดียวกันว่า เอนกนิกรสโมสรรสมมติเป็นหลักการประชาธิปไตย สังคมไทยมีสถาบันประชาธิปไตยอยู่แล้วตั้งแต่ดั้งเดิมในชุมชนหมู่บ้าน ในการปกครองของพระสงฆ์ และในการปกครองสมัยพ่อขุนรามคำแหง²

ในแง่นี้ สำนักแบบจารีต จึงมีความเห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยไทยมีมาช้านาน หรืออย่างน้อยก็มีแนวโน้ม และการเตรียมการอย่างช้านาน โดยองค์พระมหากษัตริย์ และสิ่งนี้คือ หลักแนวคิดในประการสำคัญขั้นพื้นฐานของวาทกรรมการเมืองว่าด้วยประชาธิปไตยของไทยชุดหนึ่ง³ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่นักคิดในสำนักนี้จะมองว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นการกระทำที่ชิงสุกก่อนห่าม และขัดต่อการปูรากฐานของประชาธิปไตย ภายใต้การดูแลขององค์พระมหากษัตริย์ ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงพยายามอย่างยิ่งที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ราษฎรชาวไทย เมื่อก่อนเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองในปี พ.ศ. 2475

2.2 สำนักคิดตะวันตก

วาทกรรมการเมืองว่าด้วยประชาธิปไตยตามการนำเสนอของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ อีกชุดหนึ่งเป็นของสำนักคิดตะวันตก และสำนักคิดนี้ก็ถือกำเนิดขึ้นในช่วงต้นพุทธศักราช 2475 เช่นเดียวกับสำนักแบบจารีต โดยพิจารณาว่า สำนักคิดตะวันตกเป็นกลุ่มนักเรียนนอกที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ เป็นกลุ่มที่สนใจวิชากฎหมาย และวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง ต่อมาได้พัฒนาขึ้นอย่างแข็งแกร่ง โดยหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์ และสืบทอดต่อมาโดยนักคิด และนักเขียนกลุ่มหนึ่งซึ่งโดยจำนวนแล้วน้อยกว่าสำนักคิดแบบแรก

²นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475 (กรุงเทพฯ: สถาบันสยามศึกษา, 2533), หน้า 46.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 46-49.

ทั้งนี้ สำนักคิดตะวันตกมีความคิดเห็น และคำอธิบายในชั้นพื้นฐานแตกต่างจากสำนักคิดแบบจารีตอย่างสำคัญตรงกันข้าม ในประเด็นว่า ก่อนปี พ.ศ. 2475 ลักษณะของการเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมไม่มีสิ่งใดที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ประชาธิปไตย” อยู่ในสังคมการเมืองไทย หลวงประดิษฐมนูธรรม อธิบายว่า การเมืองไทยก่อนปี พ.ศ. 2475 คือ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ลักษณะเด่น คือ รัฐบาลซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอำนาจเต็มที่ในการใช้อำนาจสูงสุด และไม่มีหลักการแบ่งแยกอำนาจ⁴ ซึ่งเป็นหลักการที่สำนักคิดตะวันตกคิดว่า ไม่มีหลักการชั้นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระบบการเมืองไทยแม้แต่น้อย

กล่าวโดยทั่วไป สำนักคิดตะวันตกจึงมีแนวโน้มที่จะมองการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ. 2475 ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของประชาธิปไตย เป็นยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความหวัง และแม้ว่าภายหลังการก่อการทางการเมืองจะไม่ได้ราบเรียบสมบูรณ์แบบเท่าใดนัก สำนักคิดตะวันตกก็เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองในครั้งนี้เป็นไปอย่างเป็นสากล และสามารถนำประโยชน์สุขในระยะยาวมาให้แก่ประชาชนชาวไทยได้มากในอนาคต

อย่างไรก็ตาม นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ได้เปิดโลกทัศน์การมองเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในแง่ใหม่ นั่นคือ การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองว่า มีลักษณะสืบเนื่องเรื่อยมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง นับตั้งแต่มีการขยายตัวของระบบทุนนิยมในสมัยรัชกาลที่ 5 แตกต่างออกไปจากข้อสรุปเดิมๆ ที่เป็นการเน้นปัญหาของตัวบุคคลว่า “ใครถูกใครผิด” ในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี 2475

นอกจากนี้ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ยังมีข้อสรุปเบื้องต้นในการศึกษาประวัติศาสตร์การปฏิวัติสยามเท่าที่ผ่านมาอีกด้วยว่า เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ 2475 นั้นมีลักษณะวนเวียน และมีความพยายามที่จะรักษาข้อสรุปเดิมๆ ที่สำคัญบางประการเอาไว้ ดังนั้นเมื่อข้อมูล (Information) ที่ถูกค้นพบขึ้นมาในภายหลังมีความขัดแย้งกับข้อมูลเดิมๆ ที่ดำรงอยู่ ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จึงถูกกลไกทางประวัติศาสตร์แบบเดิมๆ ทำให้มลายหายไปอย่างแบบยล ทั้งนี้ นครินทร์ได้ให้ข้อสรุปเรื่อง การปฏิวัติ 2475 ว่า “เป็นจุดเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตยซึ่งนับได้ว่า เป็นความต้องการที่ยังประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม แต่ก็ได้บิดเบี้ยวไปเป็นอันมากอันเนื่องมาจากผู้นำของคณะราษฎรมีความหวงอำนาจ มีการสู้กันเอง และมีการแทรกแซงทางการเมืองจากฝ่ายทหารซึ่งถือได้ว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ในช่วงปลายทศวรรษที่ 2510 มีการค้นพบเอกสารเก่าที่ไม่เคยพบมาก่อนช่วยยืนยันคำบอกเล่าแต่เดิมว่า มีการเตรียมการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยขึ้นอย่างจริงจังแล้วในสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และในรัชกาลก่อนๆ ก็

⁴นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475, หน้า 56-58.

เข้าใจว่า มีการปูพื้นฐานไว้แล้วด้วย เรื่องนี้ช่วยเสริมรับให้นักเรียนประวัติศาสตร์เชื่อมากขึ้นว่า การปฏิวัติสยาม 2475 เป็นการกระทำที่มีเจตนาดี แต่ทำผิดเวลา ผิดกติกา และฝืนกับสภาพความพร้อมของประชาชนที่จะมีระบอบประชาธิปไตย⁵

ดังนั้น การเร่งความพร้อมทางการเมืองจึงมาพร้อมกับการให้ความรู้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและระบบการเมืองในรูปแบบต่างๆ คณะราษฎรและผู้ปกครองจึงมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะเพิ่มเติมเนื้อหาทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับระบอบการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรีบเร่งภายหลังการปฏิวัติในปี 2475 อย่างไรก็ดี มีผู้ให้ความสนใจศึกษาในประเด็นเนื้อหาที่ใช้ในระบบการศึกษาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ใช้น้อยมาก การศึกษาแบบเรียนของไทยนั้นมักเป็นการศึกษาแบบเรียนในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นว่า วุฒิชัย มูลศิลป์⁶ ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5 หรือ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เรื่อง การประมวลเหตุการณ์ที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของไทยระหว่าง พ.ศ. 2467-2459⁷ เหตุผลก็อาจจะเห็นว่า พระบารมีของพระมหากษัตริย์นั้นยังคงมีอย่างล้นพ้น หรือในอีกแง่หนึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์แบบสกุลดำรงราชานุภาพที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทของพระเจ้าแผ่นดินยังคงมีอิทธิพลต่อแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยอย่างมาก

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 นั้นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองการปกครองไทยที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าประเด็นอื่นๆ เราจึงไม่อาจจะเลยความสนใจในประเด็นดังกล่าวนี้ได้ และเมื่อยังไม่มียานเขียนขึ้นใดให้ความสำคัญในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ในแบบเรียนที่ได้เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดความรู้อีกชุดหนึ่งขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งให้เกิดการขบคิดกันได้ต่อไปว่า ประวัติศาสตร์นั้นมีหลายแง่มุมควรแก่การเรียนรู้ และไม่อาจจะเลยได้ และเนื่องด้วยวิทยานิพนธ์นี้ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีการตีความความหมาย (Hermeneutics) จึงจำเป็นต้องอธิบายเงื่อนไขของแนวความคิดไว้ ดังต่อไปนี้

⁵นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475, หน้า 235.

⁶วุฒิชัย มูลศิลป์, แนวความคิดทางการศึกษาไทย 2411-2475 (กรุงเทพฯ: ฟินนี่พับบลิชซิ่ง, 2526), หน้า 51-74.

⁷สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ประมวลเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2367-2459 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2513), หน้า 1.

การตีความความหมาย (Hermeneutics)

สำนักการตีความความหมาย (Hermeneutics) นี้มีจุดเริ่มต้นมาจากการตีความความหมายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นการตีความความหมายที่อยู่ในตัวบท (Text) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อ แรงบันดาลใจ แรงจูงใจ เป้าหมาย และการกระทำของผู้เขียนตัวบทนั้นๆ ซึ่งเชื่อว่า สามารถสะท้อนให้เห็นได้ถึงสภาพการณ์ทางสังคม บริบททางการเมือง และปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือผู้นำทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของผู้เขียน โดยเป็นการวิเคราะห์ และพยายามที่จะเข้าใจส่วนประกอบ (part) ต่างๆ ซึ่งเป็นบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากแง่มุมขององค์รวม (whole) และในขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจองค์รวมจากแง่มุมของส่วนประกอบด้วย เช่นผู้ที่ทำการตีความความหมายเพื่อให้ได้ความเข้าใจในเรื่อง หรือหนังสือที่ผู้เขียนแต่งไว้ นอกจากนี้จะต้องจับความจากตัวหนังสือแล้ว ยังควรต้องจับความซ้ำในมุมที่กว้างออกไปมากกว่าตัวหนังสือ คือ ไปจับความซ้ำในทัศนะที่ผู้เขียนใช้ในการสร้างมุมมองทางความคิดของตนขึ้นมาอีกด้วย⁸

ดังนั้น ในการวิเคราะห์แบบการตีความความหมายที่ปรากฏอยู่ในตัวบท (Text) หรือแบบเรียน (Textbook) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาเนื้อหาต่างๆ ที่ดำรงอยู่อย่างรอบด้าน เป็นไปตามวงจร หรือวัฏจักรการตีความ (Hermeneutic Circle) อันเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่มีรายละเอียดปลีกย่อย วาทกรรม และบริบททางสังคม ณ ขณะที่มีการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นกลับไปกลับมาในหลายแง่มุมซึ่งจะต่างกับการนำบริบท หรือสภาพการณ์ในขณะปัจจุบันไปตัดสินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตแต่เพียงอย่างเดียว ที่ดูจะเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของความจริงอย่างที่สุด เพราะบริบทและสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ย่อมมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันออกไปอยู่ไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่มีความตั้งใจในการค้นหาความจริงที่แท้ หรือ Truth ทางประวัติศาสตร์ แต่จะเป็นการพยายามที่จะสะท้อนและอธิบายให้เห็นถึง ความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และการศึกษา กับสภาพการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย โดยอิงหลักการในการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์เพื่อให้ได้ความรู้ในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักรู้ในประเด็นด้านความสำคัญทางการศึกษาและประวัติศาสตร์ไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะ หรือบริบททางการเมืองเท่านั้น

⁸ เอก ตังทรัพย์วัฒนา, “Hermeneutics,” ใน คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย. สิริพรรณ นกสวน และเอก ตังทรัพย์วัฒนา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 145-147.

ทั้งนี้ องค์ประกอบของบริบท (Context) นั้นสามารถวิเคราะห์และศึกษาได้ตามหลักการ 7 ประการของ Mikko Lentonen* ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาสาระ : วัตถุเชิงกายภาพซึ่งถ่ายทอด และส่งผ่านด้วยบท เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2475 ตำรา ภาพยนตร์ โฆษณา หรือหนังสือพิมพ์ประเภทต่างๆ เป็นต้น
2. คนตรี และรูปภาพ เช่น การวิเคราะห์ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ภาพประกอบที่ใช้ในการเรียนการสอนซึ่งมีเนื้อหาในเชิงประวัติศาสตร์ บทเพลง และบทประพันธ์ต่างๆ ที่สามารถสะท้อนความเห็นทางการเมืองของผู้นำและประชาชนในยุคต่างๆ เป็นต้น
3. Paralanguage : พฤติกรรมที่มีความหมายซึ่งมาพร้อมกับภาษา เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษากาย และการสร้างงานศิลป์ เป็นต้น
4. สถานการณ์ เช่น เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองในช่วงเวลาต่างๆ
5. (ตัว) บทร่วม : ภายใต้วาทกรรมเดียวกัน ไม่ว่าจะป็นวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของคนในสังคมเดียวกัน หรือมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้นำทางการเมืองในแต่ละยุคสมัยเพื่อพิจารณารูปแบบ และเนื้อหาทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปว่า มีความสอดคล้องต้องกันหรือไม่ และเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

* คัดมาจากประโยคที่กล่าวว่า

1. Substance : the physical material which carries or relays text
2. Music or picture
3. Paralanguage : meaningful behavior, accompany language
4. Situation
5. Co-text : belong to the same discourse
6. Intertext : belong to the other discourse
7. Participants: their intentions and interpretations, knowledge and beliefs, interpersonal attitudes, affairs and feeling. (Mikko Lehtonen, The Cultural Analysis of Texts (London : Sage publications, 2000), p.100.)

6. (ตัว) บทอื่นๆ : ภายใต้วาทกรรมอื่น เช่น วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของคนต่างสังคม ซึ่งอาจจะเป็นไปคนละทิศทาง เป็นต้นว่า การบวงสรวงเทพเจ้าเพื่อขอประทานพรให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรของคนในสังคมหนึ่งๆ อาจจะถูกคนในอีกสังคม มองว่า เป็นสิ่งไร้สาระ และสามารถใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ทดแทนได้ หรือการที่คณะราษฎรเห็นว่า ระบอบการปกครองแบบเดิม หรือแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบการเมืองที่ล้าสมัยไม่ถูกต้องตามระบอบสากล อาจจะเป็นความเห็นที่แตกต่างจากทัศนคติของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ ณ ช่วงเวลานั้นที่ยังคงให้ความเคารพยำเกรงต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มากายเกินกว่าจะกล้าล้มล้างหรือคิดเห็นที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแบบเดิมได้ อีกทั้งยังไม่มีความรู้หรือความเข้าใจต่อระบอบการปกครองแบบใหม่ หรือระบอบประชาธิปไตยนี้มาก่อน หากพิจารณาในแง่นี้แล้ว การก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ก็อาจจะเป็นเพียงแนวความคิดของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่สอดคล้องต่อความเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยพลการ โดยกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียวก็เป็นได้ เป็นต้น
7. ผู้ที่มีส่วนร่วม: ความตั้งใจและการดีความ ความเชื่อและความรู้ ทัศนคติต่อบุคคลอื่น การกิจและความรู้สึกของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล อาทิเช่น กลุ่มคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้น

ทั้งนี้ **วาทกรรม** หมายถึง ระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) และความหมายสำคัญ (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะ เป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้ วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรงสิ่งๆ ที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (Valorize) กลายเป็นสิ่งที่ **ไชร์ตัน เจริญสินโอฬาร** เรียกว่า “วาทกรรมหลัก” (Dominant discourse) หรือที่ฟูโก เรียกว่า “Episteme”⁹ ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ ปิดกั้นไม่ให้เอกลักษณ์ และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (Subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์ และความหมายบางสิ่งๆ ที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลือนหายไปได้พร้อมๆ กันด้วย ซึ่งหากระดับของการเก็บกดนั้นมีในระดับไม่สูงมากนัก การผันแปรวาทกรรมหลักให้เป็นประโยชน์แก่วาทกรรมรองก็อาจเป็นไปได้เช่นกัน

⁹ไชร์ตัน เจริญสินโอฬาร, รัฐศาสตร์แนววิพากษ์, พิมพ์ครั้งที่สอง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 90.

นอกจากการวิเคราะห์ในประเด็นหลักๆ เรื่อง “บริบท” (Context) “ตัวบท” (Text) และวาทกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 แล้ว วิทยานิพนธ์นี้ยังได้มีการใช้รูปแบบในการสังเคราะห์ระดับความจริงไปถึงความเท็จเป็นขั้นๆ เพื่อใช้พิจารณา “วาทกรรม” ตามการนำเสนอของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ อีกด้วย ดังต่อไปนี้

1. ความจริง เนื่องจากเหตุผลที่ว่า คนเราทุกคนย่อมมีอคติ โดยหลักการแล้วอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีหลักฐานชิ้นใดที่เป็นความจริงไปหมด แม้ว่าความหมายตามตัวอักษรที่ปรากฏในหลักฐานอาจจะมีแต่ความจริง แต่เมื่อเอาทุกประโยชน์มารวมกันจนก่อให้เกิดความหมายที่แท้จริงของเอกสารทั้งชิ้นแล้ว ก็อาจจะคลาดเคลื่อนจากความจริงไปได้ ดังนั้น การศึกษาเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในแบบเรียนก็อาจจะเป็นตัวอย่างหนึ่งซึ่งสามารถสะท้อน “อคติ” หรือ “เรื่องราว” ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี เพราะหากว่า ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นความจริงที่แท้ (Truth) แบบเรียนในแต่ละยุคสมัยก็ต้องไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม ละเอียด หรือตัดทอนส่วนใดส่วนหนึ่งออกได้ ต่างออกไปจากความเป็นจริงที่แบบเรียนแทบจะทั้งหมดล้วนแล้วแต่ได้รับการปรับปรุงมาตลอดทุกครั้งที่มีการตีพิมพ์ครั้งใหม่¹⁰ ด้วยเหตุดังกล่าว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า เนื้อหาของแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และการเปลี่ยนแปลงในปี 2475 นั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ และอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง
2. อคติ เป็นสิ่งที่ทำให้รายงานทางประวัติศาสตร์คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปได้มาก ในกรณีของบุคคลที่มุ่งมั่นจะรายงานแต่ความจริง อคติอาจบิดเบือนภาพใหญ่ของเหตุการณ์ไปโดยไม่ตั้งใจ แต่ในหลายกรณี อคติจะมีส่วนแม้แต่การบิดเบือนข้อเท็จจริงปลีกย่อย ในรายงานด้วย การรู้จักตัวผู้เขียนหลักฐานจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้ศึกษาสามารถรู้อคติของผู้เขียนได้¹¹ อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์นี้ได้เน้นการวิเคราะห์ไปที่ผู้นำทางการเมืองในแต่ละยุคสมัยผ่านการตีความของผู้เขียนแบบเรียน เพื่อทำความเข้าใจว่า แบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการ

¹⁰ นิธิ เอียวศรีวงศ์, หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ตรงตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอกสิทธิ์หนังสือดี, 2525), หน้า 135-140.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136- 137.

ปกครอง 2475 ล้วนแล้วแต่ผันแปรไปตามแนวความคิดของผู้นำทางการเมือง และสภาพการณ์ทางสังคมในช่วงเวลานั้นๆ เป็นสำคัญ

3. ความไม่รู้ การรายงานที่คลาดเคลื่อนจากความจริง อาจเกิดจากความไม่รู้ก็เป็นได้ การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ถูกกล่าวถึงไว้ในหลักฐาน มิได้หมายความว่า สิ่งนั้นไม่มี หรือไม่ได้เกิดขึ้น ผู้ศึกษาต้องเข้าใจว่า การเว้นไม่กล่าวถึงสิ่งนั้นเกิดจากความไม่รู้ หรือการละเลย ความไม่รู้ของผู้เขียนจนละเลยข้อเท็จจริงบางอย่างนี้ ย่อมก่อให้เกิดภาพที่บิดเบือนไปจากความจริงไปได้อีกเช่นกัน¹²
4. การบิดเบือน เมื่อกล่าวถึงการบิดเบือน ปัญหาเรื่องการจงใจหรือเจตนาที่สิ้นไป หมายความว่า การบิดเบือนเป็นสิ่งที่ต้องทำด้วยเจตนา ผิดจากอคติซึ่งมีผลให้บิดเบือนความจริงโดยมิได้ตั้งใจก็ได้ ลักษณะบิดเบือนในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และงานค้นคว้าทางประวัติศาสตร์นั้น มีอยู่สองชนิด คือ การบิดเบือนโดยการเว้นไม่กล่าวถึงเสียชนิดหนึ่ง กับอีกชนิดหนึ่ง ได้แก่ การกล่าวถึงเหตุการณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผิดจากความเป็นจริง นับตั้งแต่ผิดเป็นตรงข้าม ไปจนถึงผิดแต่เพียงในรายละเอียดเล็กน้อย โดยมีเจตนาจะทำให้ผู้อ่านของตนเข้าใจผิด การบิดเบือนในลักษณะนี้ เกิดขึ้นเสมอในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ไม่มีเอกสารของรัฐบาลกลางที่ชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของข้าราชการเอง หรือของมาตรการ การปฏิรูป และผลกระทบในทางเสียแก่ประชาชนให้เห็นได้บ่อยครั้งนัก¹³ ยกตัวอย่างเช่น การละเลยเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนในแบบเรียน ในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้นำทางการเมืองซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการกดทับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับระบอบรัฐธรรมนูญแบบประชาธิปไตยอันเป็นหัวใจของระบอบการเมืองการปกครองแบบเสรีนิยมที่ปรารถนาให้ประชาชนทุกคนในรัฐ ได้รับรู้ถึงสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคทางการเมืองของตนเองอย่างเต็มที่ เป็นต้น
5. ความเท็จในประวัติศาสตร์มีหลักฐานซึ่งเป็นเท็จอย่างแท้ๆ อยู่ไม่น้อย หลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อบรรลุประโยชน์เฉพาะหน้าบางอย่างเสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีหลักฐานที่ถูกสร้าง หรือเขียนขึ้นเพื่อบอกเล่าความจริงในสมัยคนแก่อนุชน การกล่าวเท็จเพื่อบรรลุประโยชน์เฉพาะหน้าเป็นสิ่งที่มนุษย์กระทำใน

¹² นิธิ เอียวศรีวงศ์, หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524. หน้า 139.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

ปัจจุบัน และก็อาจคาดหวังได้ว่า มนุษย์ในอดีตก็ทำอย่างเดียวกันในบางโอกาส คำกล่าวเท็จเหล่านี้อาจช่วยให้ผู้กล่าวครอบครองสิทธิบางอย่าง ได้อำนาจบางอย่าง หรือได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจบางอย่างเพิ่มขึ้น¹⁴ ดังนั้น เพื่อเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาทางประวัติศาสตร์อย่างรัดกุมและรอบด้าน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องอาศัยข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้บันทึกไว้ในอดีตหลายๆ ด้านประกอบความเข้าใจในการศึกษาเข้าด้วยกัน

ตัวอย่างของหลักฐานที่เขียนขึ้นนานหรือไม่นานนี้ จะเห็นได้ในประวัติศาสตร์ไทยในกรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ผู้ที่ได้เข้าร่วมเหตุการณ์ในเหตุการณ์ ทั้งฝ่ายผู้ก่อการและฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับผู้ก่อการ ได้บันทึกเล่าเหตุการณ์การปฏิวัติไว้ไม่น้อย ทั้งนี้หากเราศึกษาเอกสารทั้งหลายซึ่งพิมพ์ขึ้นแล้วจำนวนมาก ก็จะพบได้ว่า ถ้าการบันทึกเกิดหลังจาก พ.ศ. 2475 ไม่นาน เอกสารนั้นจะเก็บทัศนะของกลุ่มผู้ก่อการที่เป็นอริกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้อย่างชัดเจน ส่วนเอกสารใดที่เขียนขึ้นโดยผู้เกี่ยวข้องหลัง พ.ศ. 2475 มานานมากขึ้น ความรู้สึกเป็นอริกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็จะน้อยลงตามไปด้วย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2475 จนถึงเวลาที่บันทึกมีผลกระทบต่อทัศนคติของผู้บันทึกอย่างมาก แม้ว่าในหลายกรณี ผู้บันทึกเหตุการณ์การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 จะเคยร่วมเป็นผู้ก่อการปฏิวัติเองก็ตาม บันทึกต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานในงานวิจัยในหัวเรื่องนี้ทั้งสิ้น เพราะความรู้สึก (Feeling) ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผันแปรไปตามบริบทของสังคมเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ความรู้สึกเกลียดชังต่อระบอบการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของกลุ่มผู้ก่อการจะลดความรุนแรงลงไป เมื่อเวลา และสภาพการณ์ทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปในภายหลังก่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีการนำหลักการในการวิเคราะห์ “บริบท” ทางการเมืองทั้ง 7 ประการของ Mikko Lehtonen และหลักการวิเคราะห์ลำดับชั้นของความจริงของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ มาใช้เพื่อประกอบการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) และตัวบทซึ่งมีสาระสำคัญในการศึกษา และสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์ และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในรูปวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ว่า มีความเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการครอบงำ (hegemony) ในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมตลอดถึงการเก็บกด ปิดกั้น สิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร

¹⁴ นิธิ เอียวศรีวงศ์, หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ตรงตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524. หน้า 140.

¹⁵ โดยตั้งอยู่บนหลักการที่ได้กล่าวถึงมาแล้วข้างต้น นั่นก็คือ การศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 กับลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย หากแต่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการค้นหาความจริงขึ้นมาใหม่ อีกชุดหนึ่งนั่นเอง

¹⁵⁴ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, รัฐศาสตร์แนววิพากษ์, หน้า 98.